

XXXIII. AZ 1875-ben ELHÚNYT TUDÓSOK NEKROLOGJA.

ARGELANDER, FRIEDRICH WILHELM AUGUST, kiváló német csillagász, bonni egyetemi tanár és csillagközi igazgató; született 1799 márczius 22-ikén Memelben, elhunyt 1875 febr. 17. (Életrajzi adatai a múlt évi kötetben — VII. köt. 118. l. — vannak felsorolva).

D'ARREST, HEINRICH LOUIS, érdemes csillagász; sz. Berlinben, 1822 aug. 13. Encke tanítványa, 1848-ban observátor a lipcei régi csillagdnán, 1857-ben Olussen utóda Koppenhágában az astronomia tanszékén és a csillagda igazgatóságában. Kutatásai főképp a ködfoltokra és az álló csillagok szinképi vizsgálatára terjedtek ki; az időszakos üstökösök egyike, melynek rövid körülfogási idejét kiszámította, az ő nevét viseli; ugyanő fedezte fel a „Freia“ kis bolygót. Dolgozatai az „Astron. Nachrichten“-ben s a lipcei és koppenhágai tudós társaság annalisaiban találhatók. Elhunyt június 14.

BAUER, WILHELM, a tengeralatti pánccs hajók, lövegek és emlőszerkezetek genialis feltalálója; sz. 1822 decz. 23. Dillingenben. 1848-ban a bajor lovasságnál, később a tüzérségnél, 1855/58 orosz szolgálatban, azután Lindauban a Bodeni tó mellett telepedett le, hol egy elsüllyedt gőzhajót emeltetett ki a tó fenekéről; egy ideig még porosz szolgálatban volt s végül Bajorországba költözött és ott is halt meg Münchenben, június 18.

BLASIUS, ERNST, kitünő sebész; sz. 1802 nov. 20. Berlinben, 1834 óta a sebészet tanára a hallei egyetemen. Elh. július 11.

CARIUS, GEORGLUDWIG; sz. 1829 aug. 24. Barbisban (Hannoverben), 1855 a vegytan magántanára Heidelbergában és Bunsen assistense, 1861 rendkívüli tanár és 1865 óta Kolbe helyén a chemia rendes tanára Mar-

burgban. Elh. apr. 24. Dolgozatai az „Annalen der Chemie u. Pharmacie“-ban jelentek meg.

CARRINGTON, RICHARD CHRISTOPHER, angol műkedvelő csillagász. Redhillben magán csillagdája volt, a hol egy 14 centim. nyílású aequatorial-távcsövön számos éven át vizsgálta a napfoltokat; megfigyeléseinek adatai 1864-ben a londoni tudós társaság költségén jelentek meg: „Observations of the spots on the Sun, from Nov. 9, 1853 to March 24, 1861, made at Redhill. With 166 plates.“ Előbb Durhamban dolgozott s a redhilli observatorium építése utáni első években (1852) circumpolarcsillagokat is vizsgált: „A catalogue of 3735 Circumpolar stars, observed at Redhill.“ (Lond. 1857.) Elhunyt deczemberben.

DALMANN, különösen hamburgi partépítései által ismeretessé vált mérnök, autodidakt; sz. Lübeckben, 30 év óta hamburgi vízépítéseknel működött, 1860 óta vízépítésügyi igazgató ugyanott. A budapesti város szabályozás terveiről ítélő juryben a magyar kormány meghívására tevékeny részt vett. Elh. auguszt. 2. Alexanderbadban, Wunsiedel mellett.

DESHAYES, GÉRARD PAUL, a párisi „Musée d'histoire naturelle“ tanára, leginkább a héjas állatokkal illető dolgozatairól ismeretes. Elh. június 9. Boranban (Oise dép.) 79 éves korában.

DUCHENNE, jeles francia orvos, a villanyosságnak a gyógyászatban és sebészetben alkalmazása körül szerzett érdemeket. Elh. szept. 18. Párisban, 70 éves korában.

GRAY, JOHN EDWARD, a londoni British Museum állattani osztályának őre, különösen a biologia terén működött; sz. 1806 Walsallban, Staffordshireben, elh. márcz. 7. Londonban.

LYELL, SIR CHARLES, a jelenkor egyik legkiválóbb tudósa, a geológiában új iskolát alapított s e tudományt gyökeresen reformálta. Sz. Kinnardyban (Skótország, Forfarshire) 1797 nov. 14-ikén, elh. febr. 22. Londonban. (Életrajza e kötet 276 és következő lapjain).

MATHIEU, CLAUDE LOUIS, francia csillagtudós és matematikus, a párisi tudom. akadémia tagja; sz. 1783 nov. 25. Maconban, a hol atyja asztalos volt. 1803-ban a párisi école polytechniquebe lépett, 1806-ban Arago helyére a csillagdába került, később a bureau des longitududes tagja, melynek „Annuaire“-jeit 30 éven át szerkesztette s egyzersmind az analysis és a mechanika tanára az école polytechnique-en. 1835—48-ban szülővárosának képviselője a képviselőházban, 1848-ban a constituante tagja, a londoni és párisi világtárlatok alkalmával mint juror igen becses jelentéseket készített a szigorú műszerekről, s 1870-ben elnöke volt a nemzetközi méterértekezletnek. Számos dolgozata a „Connaissance des temps“ és az „Ann. des bureau des longitudes“-ben; ugyanő adta ki 1872-ben Delambre híres művét az „Histoire de l'Astronomie au dix-huitième siècle“-t. Elh. márczius 6.

MÜLLER, JOHANN HEINRICH JACOB, érdemes német physikus; sz. 1809 apr. 30. Kasselben; mint giesseni reáliskolai tanár adta ki 1842-ben a francia Pouillet physikájának német átdolgozását, mely azóta mint „Lehrb. der Physik u. Meteorologie“ czímen többszöri javításokkal és bővítésekkel 8 kiadást ért; „Lehrb. der kosmischen Physik“ cz. munkája 1856-tól 1875-ig négy kiadásban látott napvilágot. Kisebb tankönyveken kívül a Poggendorff-féle Annalokban is jelentek meg dolgozatai. 1844 óta a freiburgi egyetemen a physika tanára. Elh. okt. 3.

MÜLLER, JOHANN JACOB, érdemes

fiatal physikus; született 1846 május 4-én Seen-ben Winterthur mellett; előbb Ludwig segéde Lipcsében, azután ugyanott magántanár; 1872-től fogva a zürichi polytechnikumon a physika tanára. Dolgozatai az optikára és a mechanikai hőelméletre vonatkoznak. Elh. január 15-én, 29 éves korában.

D'OMALIUS D'HALLOY, Jean Baptist Julian, jeles geolog és ethnolog; sz. Lüttichben 1795 febr. 16. A francia uralom idejében államhivatalokat viselt, míg a hollandi kormány alatt (1815—30) a Namur provincia kormányzója volt; 1848 óta tagja és 1851 óta alelnöke a belga senatusnak. Északi Franciaország geológiájáról 1808-ban jelent meg, akkor még inkább csak kísérletnek nevezhető munkája, később négy külön geologiai tan- és kézi könyvet írt (1831—53). 1843-ban adta ki „Des races humaines ou éléments d'ethnographie“-ját; a belga akadémianak ismételve elnöke volt, s e tudós társaság memoirejaiban számos geologiai és ethnologiai dolgozata jelent meg. Elh. Brüsszelben, január 15.

OSBORN SHERARD, angol altenger-nagy, a sarkvidék kutatásában vannak kiváló érdemei; sz. 1822 aprilis 25, elh. aug. 31. Londonban.

PESCHEL, OSCAR FERDINAND, kitűnő geographiai író, Ritter után az összehasonlító földrajznak második megalapítója, legutóbb a lipcsei egyetemen a geographia tanára. Sz. Drezdában, 1826 márcz. 17-ikén. Régebben az augsburgi „Allgem. Zeitung“ s később az „Ausland“ szerkesztője. Földrajzi és ethnologiai tárgyú igen számos értekezésein kívül becses önálló művei szereztek neki megérdemelt elismerést: „Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen“ (1858), „Geschichte der Erdkunde“ (1865), „Neue Probleme der Vergleichenden Erdkunde“ (1870, második kiadása 1876). Völkerkunde (1874). Elhúnyt augusztus 31-ikén.

REES, RICHARD VAN, physikus; sz. 1819 május 24-én Nimwegában, előbb a matematika, azután, 1838-tól 1867-ig a physika tanára az utrechti egyetemen.

RICHELOT F. S., jeles matematikus; sz. 1808 novemb. 6. Königsbergában, 1831-ben a mathem. magántanára, 1832-ben rendkívüli és 1844 óta rendes tanár az ottani egyetemen. Számos dolgozata a Crelle-féle mathem. folyóiratban jelent meg. Elh. apr. 1-én.

SCHREERER, KARL JOHANN A. T.; sz. 1813 augusztus 25. Berlinben; 1833—39 kohónagy Norvégiában a modumi kék festék (smalte) gyárban, 1841—47 magántanár a christiániai egyetemen, 1848—73-ban a vegytan és a vaskohászat tanára a freibergi bányászakadémián. Elh. Dresdában július 20.

SCHRÖN, HEINRICH LUDWIG FRIEDRICH, sz. 1799 febr. 17. Weimarban, elh. május 18-ikán. 1834 óta a jénai egyetem tanára és az ottani csillagda igazgatója. Kitűnő logaríthmus-tábláit a magyar közönség is ismeri („Hét-jegyű közönséges Logarai az 1-től 10,8000-ig terjedő számoknak stb.“ A szöveget magyarra fordította Sztoček József. Braunschweig és Pest, 1860).

SCHRÖTER, ANTON, RITTER VON KRISTELLI, nagyérdemű vegyész, az amorph phosphor feltalálója; sz. 1802 nov. 26. Olmützenben, előbb assistens a bécsi egyetemen, később tanár a grázi Johanneumon s azután a bécsi polytechnikumon, végül pedig a bécsi pénzverő intézet igazgatója. 1847 óta a bécsi tud. akad. tagja és később titkára. Elh. apr. 15.

SCHWABE, HEINRICH SAMUEL; sz. 1789 okt. 25. Dessauban; eleinte gyógyszerész-gyakornok, 1809-ben vegytanra képezte magát a berlini egyetemen, 1811—29 átvette a nagy-atyja gyógyszerárát, s ezalatt csillagászati munkákkal foglalkozott, különösen a napfoltoknak 40—45 éven

át folytatott megfigyelése körül vannak kiváló érdemei; ugyanő fedezte fel a napfoltok időszakosságát. Szülővárosában húnyt el aprilis 11-ikén.

SEGUIN, MARC, érdemes francia technikus, az első nagyobb francia vasút építője (Lyon-Saint-Étienne vonal, 1825). Sz. 1786 apr. 20. Annonayban, Montgolfiernek a léghajó feltalálójának unokaöccse volt; elh. szülővárosában febr. 24. A párisi akadémia „Comptes Rendus“-jében számos dolgozata jelent meg s nagyobb önálló műveket is adott ki: „Les ponts en fil de fer“ 1826-ban és „Les chemins de fer“ 1830-ban.

VIGNOLES, CHARLES BLACKER, a kontinensen különösen a róla elnevezett vignoles-sínek után ismeretes mérnök, egy francia Hugonotta-család ivadéka. Fiatalkorában Wellington alatt viselt hivatalt a kontinensen, azután Észak-Amerikába utazott; Angolországba visszatérve nagy buzgósággal a vasútügy tanulmányozására vetette magát, melynek fejlődését kezdetétől fogva átélte s Nagy-Britániában, az európai kontinensen és Amerikában való terjeszkedésének sikerén tetemes részt vett. Főmunkáinak egyike az a pompás függőhid a Dnieperen Kiewnél (1848—53), mely 432,000 font sterlingbe került. Elh. novemb. 17. falusi birtokán Hytheben, Southampton mellett, 83 éves korában.

WEBER M. J., különösen anatómiai nagy atlaszának kiadása óta ismeretes; hosszú időn át prosector Bonnban, később Max Schultze-vel a bonni anatómiai intézet igazgatója. Elh. június 28.

WHEATSTONE, SIR CHARLES, angol physikus; sz. 1802 Gloucesterben, elh. okt. 19., Párisba utazása alkalmával. Eleinte hangszerkészítő volt Londonban; néhány physikai, különösen hangtani dolgozata által azonban érintkezésbe lépett a tudományos körökkel s 1834-ben a physika tanszékére nevezték ki a „King's Col-

lege“-en tanárnak (legalább névleg); a physika különféle ágában, a hangtanban, a fénytánban, de legkivált a villanyösságtanban érdemes nevet vívott ki magának erédeti kutatásaival. Forgó-tükörrel tett kísérletei módszerét, melylyel a villanyos áram haladási sebességét fémvezetőkben meghatározta (1834), azóta más czélokra is alkalmazzák; ő találta fel a stereoskópot (1838) és korán felismerte a fényes csíkok jelentőségét a villanyos szikra szinképében a fémek megismerésére (1835), s neki köszönjük a „rheostat“ és a „Wheatstone-hidja“ nevű physikai mechanizmuskat; főleg pedig, 1837 óta Cooke-kal szövethetve, a villanyos telegraph szervezése által szerzett hazája iránt

kiváló érdemeket. Élete végső szakában visszavonúlva, mint magán ember élt találmányai (különösen a telegraphia) jövedelméből.

WILLEROES-SUHM, RUDOLF, az angol „Challenger-expeditio“ zoológusa; elh. szept. 13-ikán Hawaii-ból Tahitibe hajózása közben. Előbb magántanár és a zoológiai tanszék assistense a müncheni egyetemen; ifjú kora daczára számos értékes dolgot hagyott hátra, melyek részint a „Zeitschr. für wissenschaft. Zoologie“-ban, részint az „Annals and Magazine of Natural History“-ban, részint pedig a „Biologische Beobachtungen über niedere Thiere“ (Lipscse, 1871) munkájában jelentek meg. (A „Jahrb. der Erfindungen“ stb. után). —

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

Á L L A T T A N.

(Rovatvezető: KRIESCH JÁNOS.)

(19) A SZALONKA MEKEGŐ HANGJÁRÓL. — Hogy a közönséges szalonka (Scolopax gallinago) vagyis a bekaszszin himje a párzás idején fön a magasban nagy körökben repülve a kecske-mekegéshez hasonló hangot ad, azt, legalább híreből, talán mindnyájan tudjuk; de hogy mikép és mivel adja a hangot, mindezeideig vita tárgya a tudósok a vadászok közt egyaránt. Naumannhoz csatlakozva nagyobb részét megegyeztek ugyan a vélemények abban, hogy e hangot a madár nem a szájával adja; de mig Naumann és pártfelei azt hitték, hogy e hangot a legerősebb s leghosszabb szárnytollak hegyeinek rezgése idézi elő, addig mások Altum mellé sorakoztak, a ki észleleteiből arra a meggyőződésre jutott, hogy a mekegő hang a szélső farktollak rezgéseiből keletkezik; szerinte tehát e szélső farktollak a hangzó készülék. És Altum nézete mellet szól állítólag

az a kísérlet is, melyet először Meves hajtott végre Stockholmban. Erősebb fajta huzal végére erősített farktollal, melyet hosszabb botra kötve a levegőben gyorsan forgatott, a szalonka mekegő hangját sikerült utánoznia.

E kísérlet alkalmat nyújtott Altumnak is (Zeitschrift für Forst- u. Jagdwesen), hogy egy e hanggal összefüggő mellékkérdésre feleletet adjon, t. i. hogy mily sebességgel röpül a madár midőn e hangot hallatja? Sz ez talán még általánosabb érdekű, a mennyiben péld. a ragadozó madarak lezuhanási sebességére is enged következtetéseket vonni, melyet mindeddig nem ismerünk. A röpülési sebességet pontosan szolgáltató kísérlet Altum szerint ép oly könnyű mint kézzel fogható volt. A huzalra erősített kormánytollat centrifugálkészülékkel kötötte össze, úgy hogy vízszintes forgatásakor a külső vitorla

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.